

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete 15 hp - Bildpedagogik

Bildläraren på Facebook

*en studie om informella samtal över internet
inom bildämnet*

Författare: Vilma Andersson

Handledare: Maria Stam

Examinator: Anna Micro Vikstrand

Termin: HT 2020

Ämne: Bildpedagogik

Nivå: Grundläggande

Kurskod: 2BP72E

ABSTRACT

Vilma Andersson

Bildläraren på Facebook

En studie om informella samtal över internet inom bildämnet

The art teacher on Facebook

A study of informal conversations throughout the Internet within an art educational context

Antal sidor: 31

Syftet med studien är att undersöka vad som delas i en lärargrupp på Facebook samt hur detta kan förstås ur professionens förutsättningar och skolans styrdokument. Detta undersöktes genom en insamling av material under en period på två veckor. Detta kategoriseras sedan in under kategorierna Ämne, Ämnesdidaktik, Sammanhang och Pedagogik för att sedan analyseras utifrån ett sociokulturell förhållningssätt. Resultatet visar att det användarna efterfrågade mest var ämnesrelaterat innehåll ur en praktisk-estetisk tradition i form av lektionsplaneringar, tips på lektioner samt frågor och råd om material. Frågor om yrkets förutsättningar förekom också medan pedagogiska samtal återfanns i mycket liten grad.

Nyckelord: läromedel, Facebook, kollegialt lärande, kompetensutveckling, bildämnet

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställningar	4
1.2 Bakgrund och forskningsöversikt	5
1.2.1 Bildämnet	5
1.2.2 Bildämnet idag	6
1.2.3 Läromedel och läranderesurser i bildämnet	8
1.2.4 Kollegialt lärande och kollegialt samarbete	9
1.2.5 Digitala medier som social arena för lärande	10
1.3 Teoretiska utgångspunkter	11
1.3.1 Sociokulturellt perspektiv	11
1.3.2 Mediering	11
1.4 Metod	12
1.4.1 Metodval	12
1.4.2 Kvantitativ metod	12
1.4.3 Kvalitativ metod	13
1.4.4 Urval och genomförande	13
1.4.5 Bearbetning	13
1.4.6 Etiska överväganden	14
2. Resultat	16
2.1. Ämne	17
2.2 Ämnesdidaktik	19
2.3 Sammanhang	21
2.4 Pedagogik	22
3. Analys och tolkning	23
3.1 Vad efterfrågas och delas inom gruppen?	23
3.2 Hur kan inläggen förstås i relation till kursplanens formuleringar kring ämnets syfte, centrala innehåll och kunskapskrav?	23
3.3 Hur kan inläggen förstås i relation till lärarprofessionen och dess specifika förutsättningar?	24
4. Sammanfattning	25
5. Diskussion	25
5. 1 Facebook som läromedelsresurs eller pedagogiskt samtal	25
5.2 Kollegialt lärande eller kollegialt samarbete?	26
6. Referenser	28

1. Inledning

Under våren tipsade en vän mig om en grupp på Facebook för bildlärare. Som en blivande sådan med ett skriande behov att få inblick i yrket och en vilja att bygga upp min egen bank av bilduppgifter ansökte jag naturligtvis om medlemskap. Sedan dess har jag mötts av en kontinuerlig ström av inlägg från gruppen. Med handen på hjärtat har jag nog scrollat förbi de flesta som inte fångat min uppmärksamhet, men det har ändå gett en slags trygghet att det finns en hel gemenskap där ute som gör det jag en dag ska göra.

Vi befinner oss i en tid där det är lättare än någonsin att nå ut till många människor. Att ställa en fråga som ses av tusentals människor kan gå på bara en minut. Här vill jag citera Martin Berg (2015, 46): "Nätets förändrade plats och roll i vårt vardagsliv har gjort att det inte bara är legitimt utan också nödvändigt att studera dessa". Detta påstående blir allt mer relevant, ju djupare in i den digitala eran vi befinner oss. Frågan vi bör ställa oss är vilken roll och betydelse olika nätbaserade gemenskaper och resurser har för lärare i skolan idag och kanske mer intressant, hur kan vi studera detta ur ett vetenskapligt perspektiv för att försöka förstå fenomenet. Kollegiala samtal över nätet är numera inget nytt fenomen men saknar likväl en seriös forskningsbas kring sig. I den här uppsatsen kommer detta att avhandlas ur ett sociokulturellt perspektiv i en kvalitativ granskning av de inlägg som görs av en lärargrupp på Facebook.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med min uppsats är att kartlägga vilka inlägg som dominerar i en lärargrupp på Facebook för bildlärare. Detta för att försöka få en uppfattning om vad lärare i bild själva efterfrågar och diskuterar i relation till sitt läraruppdrag. Detta syfte undersöks utifrån följande frågeställningar.

1. Vad efterfrågas och delas inom gruppen?
2. Hur kan inläggen förstås i relation till kursplanens formuleringar kring ämnets syfte, centrala innehåll och kunskapskrav?
3. Hur kan inläggen förstås i relation till lärarprofessionen och dess specifika förutsättningar?

1.2 Bakgrund och forskningsöversikt

För att förstå bildämnet olik ämneskonceptioner och vilka värderingar som format och formar bildundervisningen inleds detta kapitel med en kort historisk översikt av bildämnet historia. Därefter belyses läranderesurser och läromedlens roll i bildundervisningen. Då mitt studieobjekt består av en facebookgrupp där samtal förs mellan bildlärare presenteras begreppet kollegialt lärande som metod för lärares fortbildning. Avslutningsvis ges en överblick över digitala medier som social arena för lärande.

1.2.1 Bildämnet

Under 1870 talet etablerades bildämnet i folkskolorna som ett svar på industrialiseringens behov av ingenjörer (Wikberg 2014, 27; Åsen 1992, 15). I de svenska skolorna anammades metoder utformade av den tyska pedagogen Stuhlman, där undervisningen byggde på upprepning, avbildning och progression. Teckningsämnet skulle fostra eleverna i noggrannhet, renlighet och arbetsdisciplin (Åsen 1992, 13). I industrialiseringens spår föddes senare en efterfrågan av estetisk bildning; inte bara konstliten skulle förstå och uppskatta konsten utan även den breda publiken. Begrepp som konstbildning och smakfostran blev centrala inom bildämnet (Åsen 2006, 15). Med 1900-talet gjorde också psykologin inträde i skolan. Under 1930-talet myntades "det fria skapandet" under inflytande från pedagogerna Rickard Rothe och Arne Sallak. Dessa menade att den spontana barnteckningen, barnets utveckling och fantasi skulle stå till grund för pedagogiken (Wikberg 2014, 33). Lärares inflytande skulle vara begränsat för att barnet självt skulle skapa så ohämmat och fritt som möjligt. Konsthistorikern och filosofen Herbert Read menade att konsten och det estetiska lägger en grund för individens utveckling och att ett ingripande skulle kunna störa en naturlig utveckling. I boken Uppfostran genom konsten slår han fast att "Som modernismen befriat konstnärerna, borde den också befria eleverna i skolan" (Read 1956, citerat i Åsen 2006, 15). Inom psykologin genomfördes studier av barns teckningar över världen vilket delade in teckningsutvecklingen i stadier baserat på ålder

(Löfstedt 2004, 7). Den fria, ohämmade barnteckningen blev objekt av intresse för konstpubliken och inom skolan blev teckningsstadierna inskrivna i läroplanen (Wikberg 2014, 33).

Under 1960 börjar en ny debatt ta form. Ute i samhället florerade mängder av visuella budskap genom bild, film, reklam och serier. Vissa pedagoger menade att barn och elever i den fria metodiken riskerade att “utelämnas åt massmediesamhällets intensiva propaganda och påverkan” (Lindström 1980, 24). Samhället hade blivit ett informationssamhälle i vilken skolan hade en roll att förse eleverna med redskap för att kunna tolka och kritiskt granska sin omvärld. I Lgr 69 tar en ny ämneskonception fart, där bildämnets kommunikativa aspekter får mer utrymme (Wikström 2014, 41). Denna utveckling tar ytterligare fart under 1970 talet då Gert Z Nordström introducerar “den polariserande metodiken” med kommunikation i centrum (Wikberg 2014, 42). Under 1980 talet byter ämnet namn från Teckning till Bild som en indikation att ämnet handlar om alla sorters bilder och ett tydligare fokus på bilden som ett kommunikationsmedel (Åsen 2006, 16).

Sammanfattningsvis kan ämnets historia i stora drag delas in i tre kategorier; teckning som avbildning, teckning som uttrycksmedel fram till 1980-talets polariserande metodik där bildämnet har kommit att tillskrivas ett kommunikativt fokus vilket kommer fördjupas i nästa kapitel. (Åsen 2006, 14).

1.2.2 Bildämnet idag

Bildämnet idag definieras i grundskolans kursplaner som ett kommunikativt ämne. Undervisningen vilar på de centrala begreppen *bildframställning*, *redskap för bildframställning* och *bildanalys*. Genom undervisningen ska elever ges förutsättningar att utveckla följande förmågor; att kommunicera med bilder för att uttrycka budskap, att skapa egna bilder genom digitala och hantverksmässiga tekniker och att med olika material undersöka och presentera olika ämnesområden. Eleverna ska även med bilder kunna analysera historiska och samtida bilders uttryck, innehåll och funktioner. (Skolverket 2011, 1) Inom bildämnet lever dock långa ämnestraditioner kvar parallellt

med varandra. Detta gör att gamla idéer hålls kvar samtidigt som nya läro- och kursplaner tillkommer. På så sätt breddas ämnet och leder till “urvalsproblem och stofffrängsel” (Åsen 2006, 17). I stora drag delas bildämnet in i tre olika ämneskonceptioner. Med ämneskonceptioner menas olika föreställningar om ämnets syfte och fokus. Dessa delas in i följande: Bild som ett kommunikativt ämne, Bild som ett praktisk-estetiskt ämne, Bild som ett fritt skapande ämne och Bild som ett övningsämne. Dessa kan i ljuset av de tidigare presenterade ämnesstraditionerna förstås som följande; bildämnet som ett kommunikativt ämne hade sitt genombrott i åttiotalets polariserande metodik där ämnets huvudsakliga syfte var att förstå och tolka bildbudskap. Bildämnets praktisk- estetiska fokus är sprunget ur en lång tradition av bildämnet som ett skapande ämne med fokus på tekniker och material. Den fritt skapande läran dominerade i 1960- talets fria metodik och såg till elevens inneboende kreativitet. Bildämnet som ett övningsämne kan ses som en rest av Stuhlmans metodik där bilden används som ett övningsämne för att uppnå mål som noggrannhet och disciplin.

I Nationella utvärderingen för bild 2013 (Skolverket 2015, 45) genomfördes en undersökning där man kartlade vilka ämneskonceptioner som dominerar i dagens undervisning. Urvalet i Nationella utvärderingen för bild bestod av 400 grupper av elever med bildlärare från slumpmässigt utvalda skolor. Lärarna fick svara på frågan vilken ämneskonception de själva ansluter sig till. Strax över 50% av bildlärarna uppgav att de ser bilden som främst ett kommunikativt ämne. Den näst största gruppen ser bilden som ett praktiskt-estetiskt ämne. Tredje gruppen ser bilden som ett fritt skapande ämne och den minsta gruppen ser bildämnet som främst ett övningsämne. Dominerande är alltså synen på bild som ett kommunikativt ämne utifrån resultatet i Lgr 11 (Skolverket 2015, 45). I undersökningen tillfrågas även elever i årskurs 9 genom enkätundersökningar vad de anser att bildämnet handlar om. Av svaren framkommer att majoriteten av eleverna anser att bildämnet har en praktisk-estetisk funktion. Även i årskurs 6 fick eleverna svara på vad de själva ansåg att de fick lära sig i bildämnet och där framkom också att ämnets praktisk-estetiska aspekter är det viktigaste för eleverna

(Skolverket 2015, 45). Utifrån detta resultat kan tolkas att lärarnas inställning till bildämnet som ett kommunikativt ämne inte alltid uppfattas av eleverna då ämnets lektionsinnehåll innefattar praktiska moment.

1.2.3 Läromedel och läranderesurser i bildämnet

Historiskt sett har läromedel haft en roll i att styra skolan i en likvärdig riktning. Genom att staten kunde detaljstyra valet av läromedel och kursplaner skulle man kunna fastställa en enhetlig undervisning. Idag däremot betonas den egna lärarens professionella ansvar och dennes frihet att själv uppfylla målen via valfritt tillvägagångssätt. Vilket läromedel som används skiljer sig därmed mellan olika skolor beroende på elevernas förutsättningar, skolornas ekonomiska förutsättningar samt de enskilda lärarnas preferenser (Skolverket 2006, 8- 9)

I rapporten *Läromedlens roll i undervisningen* svarade 417 lärare i bildämnet i årskurs 5 och 9 under läsåret 2004/05 på en enkät om läromedel i bild. Baserat på dessa framkom att bildlärarna i störst utsträckning använder självproducerade material gjorda av läraren själv. Vissa lärare menade att detta gav frihet att utforma undervisningen efter eget intresse. I undersökningens resultat listades även andra resurser som användes i undervisningen, bland annat naturen, konstverk, tidningar, skönlitteratur med mera. Totalt använder sex av tio lärare läroböcker mer eller mindre ofta i sin undervisning. Av dessa menade en majoritet att läroböckerna inte är det viktigaste läromedlet och att det inte underlättade undervisningen. Samtidigt framkom i enkäterna ett missnöje över bristen på tillfredsställande läromedel vilket bidrog till att egenproducerade material är det mest förekommande (Skolverket 2006, 36- 48)

Man kunde också dra slutsatsen att behöriga lärare i bild i högre utsträckning använder Internet och uppslagsverk i sin undervisning jämfört med lärare i andra ämnen. Flera av de tillfrågade berättade att Internet användas i hög grad för att söka information och bilder. Dock fick eleverna generellt i liten utsträckning tillgång till att söka på internet på grund av bristen av datorer och begränsad lektionstid (Skolverket 2006, 45-46)

Sammanfattningsvis kan konstateras att bildlärare ofta väljer bort färdigproducerat material då dessa inte uppfyller önskningarna på vad som behövs i ämnet, samt att det inte finns tillräckligt stort utbud vilket gör att bildlärare allt som oftast använder egenproducerat material.

1.2.4 Kollegialt lärande och kollegialt samarbete

Kollegialt lärande är ett samlingsbegrepp för lärares fortbildning. Begreppet utgår från förordningen att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (Skollagen 2010, 5§). För att undervisningen ska utvecklas i denna riktning krävs kontinuerlig professionsutveckling där kollegor i samråd med andra problematiserar och kritiskt granskar andras och sitt eget arbete. Det som urskiljer kollegialt lärande från andra samtal kollegor emellan är att man i ett kollegialt lärande arbetar utifrån ett strukturerat utvecklingsarbete. Utgångspunkten i utvecklingsarbetet bör vara elevers behov och vilka förmågor som behöver utvecklas och fördjupas. Målet med utvecklingen bör således också vara elevernas behov och huruvida dessa har tillgodosetts. Processen där emellan kantas av kontinuerlig utvärdering och granskning (Skolverket 2013, 25- 26; Skolverket 2020, 79).

Kollegialt lärande är inte synonymt med att “en grupp kollegor själva sitter ner och pratar” (Skolverket, 2013, 26). I rapporten *Att ställa frågor och söka svar* framkommer tre kriterier för att utvecklingen ska bidra till en bestående utveckling av undervisningen:

- Utvecklingen bör utgå från professionens frågor, dilemman och problem
- Utvecklingen bör pågå under en längre tid
- Utvecklingen bör engagera flera lärare eller kollegor från samma skola

(Skolverket 2020, 81). En problematik som uppkommer här är att bildläraren är den enda på skolan, något som Åsen (2006, 22) påpekar kan bidra till brister i professionsutvecklingen. Detta påpekas också i Nationella ämnesutvärderingarna där 95% av eleverna i årskurs 9 har en lärare som uppger att de spenderar 1-2 timmar eller

mindre per vecka i samarbete med kollegor. 20% av de tillfrågade svarar att de inte lägger någon tid alls på detta (Skolverket 2015, 14).

Det bör även uppmärksammas att det finns en skillnad mellan kollegialt lärande och kollegialt samarbete, där det sistnämnda betecknar utbyte av idéer, inspiration och berättande på en generell nivå men saknar kontinuerlig, systematisk granskning (Skolverket 2020, 71).

1.2.5 Digitala medier som social arena för lärande

Med internets uppkomst och genomslag har vårt sätt att interagera med varandra och sprida information förändrats dramatiskt. Sociala medier möjliggör ett upplösande av dikotomin mellan producent och konsument och tillåter användaren att vara både producent, konsument, åhörare eller dela vidare material producerat av andra. Detta utmanar traditionellt vedertagna principer för forskning vilket medför ett behov av nya strategier för att undersöka dessa digitala fenomen (Berg 2015, 21). I skolans värld har införandet av it medfört nya verktyg för lärande. Den pedagogiska frågan bör då vara hur dessa ska integreras i den pedagogiska miljön snarare än om, eller hur dessa ska läras ut (Lantz- Andersson & Säljö 2014, 17).

För att kunna undersöka ett medie måste vi först förstå mediet i sig och förstå dess strukturella egenskaper. Sociala medier är ett samlingsnamn för plattformar där begrepp som kommunikation och interaktion står i fokus (Dunkels & Lindgren 2014, 25, 123). Dessa utgör en plattform där digitala rum existerar oberoende av tid och fysisk plats och bryter ner de traditionella ramarna för samtal och delande av information (Dunkels & Lindgren 2014, 25). Facebook skapades 2004 och använder sig av mottot "Give people the power to build community and bring the world closer together" (Facebook 2020). Det är alltså inte bara kommunikation i fokus utan också delaktigheten och människors möjlighet och makten att själva forma innehållet. På plattformen har användare möjlighet att ingå i grupper och ta del av och dela innehåll med varandra. Genom forumet delas inte bara textinlägg utan också multimodala resurser i form av bild, ljud och externa länkar. Detta gör att alla delar i den multimodala resurser är värd

att studera då texter förstås i det specifika sammanhang de publiceras i. Det är inte bara texten i sig utan även till exempel en hemsidas utformning som påverkas hur den multimodala resursen kan tolkas (Danielsson och Selander 2014, 20, 29) vilket blir relevant i relation till Facebookgruppen som studieobjekt.

Facebook som en arena för kompetensutveckling och kollegialt utbyte har blivit en alltmer förekommande företeelse. Det har genomförts ett antal studier inom området (Rutherford 2010; Ranieri, Manca & Fini 2012; Bissessar 2010). Sedan 2016 pågår en svensk studie där lärares informella professionsutveckling på Facebook studeras (van Bommel & Liljekvist 2016; Liljekvist, van Bommel & Olin-Scheller 2017). I denna undersökning studeras 15 olika lärargrupper på facebook med fokus på ämnet matematik och svenska för att få en inblick i vilka ämnesdidaktiska delar användarna diskuterar. Även om mediet gör att lärandet ses som informellt bör de sociala mediernas inflytande inte underskattas. Lärares användning av sociala medier medför ett utökat kollegium som kan spela en viktig roll i att bedriva fortsatt utveckling av skolan (Dunkelz & Lindgren 2014, 25).

1.3 Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel diskuteras vilka teorier som använts i undersökningen.

1.3.1 Sociokulturellt perspektiv

Den här uppsatsen har ett sociokulturellt perspektiv. Det sociokulturella vetenskapsfältet grundar sig i Lev S Vygotskijs idéer från 1920-talet om människan och språket. Grundstommen i den sociokulturella vetenskapen är tanken om att lärande sker i samspel med andra (Säljö 2014, 9). Lärande är, enligt Vygotskij, en social process som sker genom hela livet.

1.3.2 Mediering

Ett centralt begrepp i sociokulturell teori är *mediering*. Detta med grund i Vygotskijs teori om språket som ett redskap för vårt tänkande och vårt sätt att förstå världen (Vygotskij 1934/2010, 474; Säljö 2014, 20). Enligt Vygotskij är kopplingen mellan

intellekt och materiella ting väsentligt för människans kunskapsskapande. Genom materiella ting, däribland det skrivna språket och bilder, kan tänkandet komma i kontakt med omvärlden. Begreppet *artefakt* beskriver materiella föremål skapade av människor (Säljö 2014, 81). Språket eller andra artefakter är en förutsättning för att mediera kunskap. Artefakterna i sig kan därmed inte heller betraktas utan att ta det mänskliga tänkandet i beaktande. Hur vi använder och tänker kring artefakter formar artefaktens syfte och funktion. Detta sker i sociala samspel; lärande enligt sociokulturell teori sker i sociala organiseringar. Genom att mediera dessa kunskaper via artefakter eller språk möjliggörs att vidarebefordra kunskap. Ett samhälle är beroende av att kunskaper förs vidare från generation till generation (Säljö 2014, 40). Mediering är således ett centralt begrepp i processen att lära och lära ut.

1.4 Metod

I det här kapitlet presenteras hur undersökningen genomförs under rubrikerna metodval, urval genomförande och bearbetning.

1.4.1 Metodval

Syftet med uppsatsen är att skapa en uppfattning om vad som delas och diskuteras i en lärargrupp på Facebook. För att undersöka detta samlas empiriskt material in från gruppen i form av text och bildinlägg. Metoden som har valts är således en kvantitativ kategorisering samt en kvalitativ analys där innehållet från gruppen tolkas utifrån det empiriska materialet och tidigare forskning.

1.4.2 Kvantitativ metod

Analysens första del innefattar en deskriptiv kvantitativ analys. Det innebär att materialet kategoriseras statistiskt och att genom det resultat siffrorna visar förstås och tolkas resultatet (Patel & Davidsson 2003, 109). Den kvantitativa analysen i den här uppsatsen agerar underlag för den kvalitativa analysen vilken är studiens huvudsakliga metod.

1.4.3 Kvalitativ metod

Studiens huvudsakliga utgångspunkt är kvalitativ. En kvalitativ analys syftar till att ge en djupare förståelse för ett fenomen genom bland annat intervjuer, observationer eller analyser (Patel & Davidsson 2003, 120). I uppsatsen tillämpas genom att resultaten tolkas i relation till den tidigare presenterade forskningen och sedan analyseras.

1.4.4 Urval och genomförande

Empirin hämtas från en gemenskap på Facebook. Gemenskapen är en grupp med ungefär sju tusen medlemmar där syftet är att dela och ta del av inspiration av och med bildlärare. Insamlingen sker under en period av två veckor under höstterminen med start den 5 oktober vecka 51 år 2020 till och med söndag den 18 oktober vecka 42. Inga inlägg under perioden väljs bort vilket resulterar i 64 inlägg.

I genomförandets första del samlas inläggen in utifrån dess textinnehåll och syftet med inläggen. Även kommentarernas innehåll tas i beaktande.

1.4.5 Bearbetning

Bearbetningen sker i två övergripande delar. I studien *Fortbildning på Facebook* (van Bommel & Liljekvist, 2016; Liljekvist, van Bommel & Olin-Scheller 2017) användes följande fem kategorier som övergripande tematiker i inläggen: Ämnesdidaktik, ämne, pedagogik, sammanhang samt syfte och mål. De kategorier som används i den här uppsatsen kommer ta avstamp i dessa med viss modifikation för att anpassas till den här studien.

1. Ämnesdidaktik

Ämnesdidaktik avser innehåll som förhåller sig bildämnet didaktik. Med det menas kopplingen mellan ämnet teoretiska aspekt och ämnesspecifika kunskaper. Det kan handla om ett teoretiskt upplägg av lektion, diskussion kring hur en uppgift förhåller sig till styrdokumentet samt hur målen ska uppfyllas. Kategorin *syfte och mål* läggs till under rubriken ämnesdidaktik.

2. Ämne

Inom kategorin ämne tillhör inlägg som berör ämnets praktik. Här ingår tips, idéer, inspiration och elevexempel.

3. Pedagogik

Inlägg under den här kategorin handlar om lärande i allmänhet med fokus på pedagogiska aspekter av undervisningen.

4. Sammanhang

Rubriken sammanhang utgörs av inlägg som behandlar ramfaktorer i undervisningen. Ramfaktorer innebär yttre aspekter som påverkar yrkesrollen. Här ingår således frågor om till exempel arbetsmiljö, klasstorlek eller materialinköp.

För att precisera vad inläggen handlar om har de övergripande kategoriseringarna delats in ytterligare.

I kategorin *Ämnesdidaktik* tilläggs underrubrikerna *planering, syfte och mål* och *övrigt*.

Under kategorin *ämne* har inläggen delats in i följande underrubriker;

Elevexempel, materialfrågor, uppgifter och *inspiration*.

Inom kategorin *pedagogik* återfanns ett så få inlägg att det inte kräver ytterligare kategorier.

Under *sammanhang* delas inläggen in i tre underkategorier: *material, arbetsmiljö* och *yrkesfrågor*.

1.4.6 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002) har sammanställt fyra kriterier en forskare bör ta hänsyn till under ett forskningsprojekt: Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialskravet och nyttjandekravet. Forskning med hjälp av internet är emellertid “ännu i sin linda” skriver Vetenskapsrådet på hemsidan “Codex” (2020). Etiska krav för digital forskning är problematisk då internet är i ständig utveckling. Att forska om internet kräver därför

reflexiv avvägning och flexibla förhållningssätt i samband med god forskningsetik (Berg 2015, 129). Med detta i åtanke kommer jag därmed reflektera kring Vetenskapsrådets fyra etiska förhållningsregler som följer.

Informationskravet och samtyckeskravet innebär att informanterna ska vara välinformerade och samtyckt till undersökningens villkor. Då studien främst behandlar internetbaserad aktivitet snarare än enskilda informanter och den aktivitet som undersöks hämtas från en offentlig plats kan informationskravet och samtyckeskravet anses uppfyllda. Med offentlig plats menas Facebookgruppen som är markerad som offentlig vilket innebär att alla på och utanför Facebook kan se vad medlemmar publicerar, kommenterar och delar i gruppen (Facebook 2020). Konfidentialitetskravet innebär att den information som undersöks behandlas konfidentiell. Med detta i åtanke kommer därför de exempeltexter som presenteras vara modifierade samt att avsändaren i alla lägen är anonym. Det innebär att texterna är helt omformulerade. Det fjärde kravet, nyttjandekravet, handlar om att det insamlade materialet endast ska användas i avsett syfte, alltså i forskningsändamål. Då ingen data lagras för vidare bruk och inte heller kommer användas utanför den här uppsatsen kan detta krav anses uppnått.

2. Resultat

I det här kapitlet presenteras en kvantitativ genomgång av resultatet.

Urvalet resulterade i 64 inlägg mellan perioden 5 oktober till 18 oktober 2020.

Resultatet presenteras i diagram för att illustrera fördelningen av inlägg.

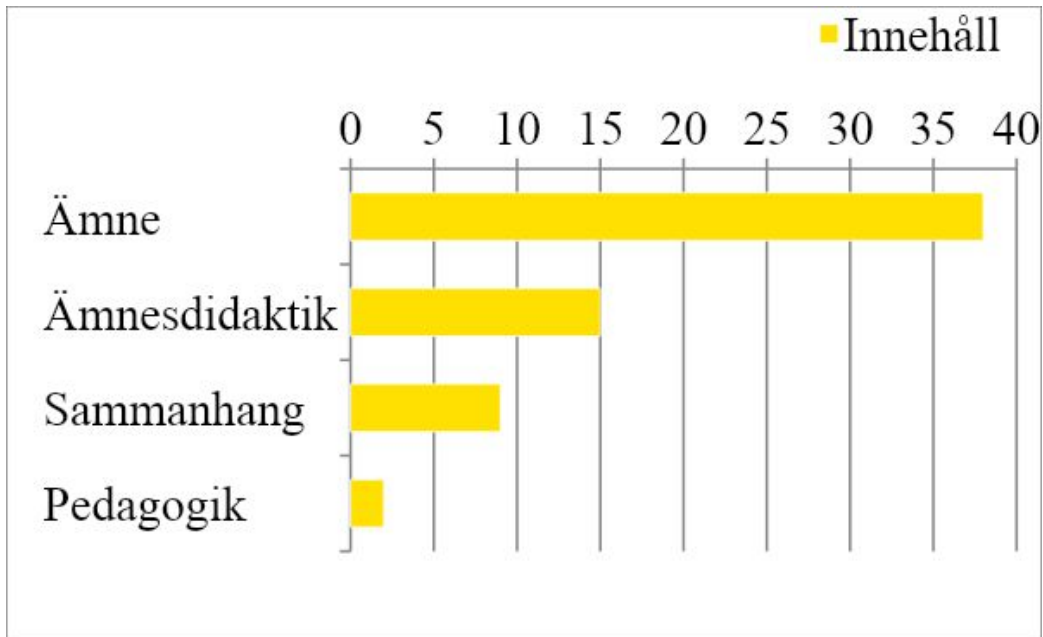

Diagram 1:1

Majoriteten av inläggen hamnar inom kategorin ämne. Den näst största gruppen består av inlägg kopplade till ämnesdidaktik. 9 av inläggen hamnar inom kategorin sammanhang och till sist endast 2 inlägg under pedagogik. Här nedan presenteras resultatet mer ingående.

2.1. Ämne

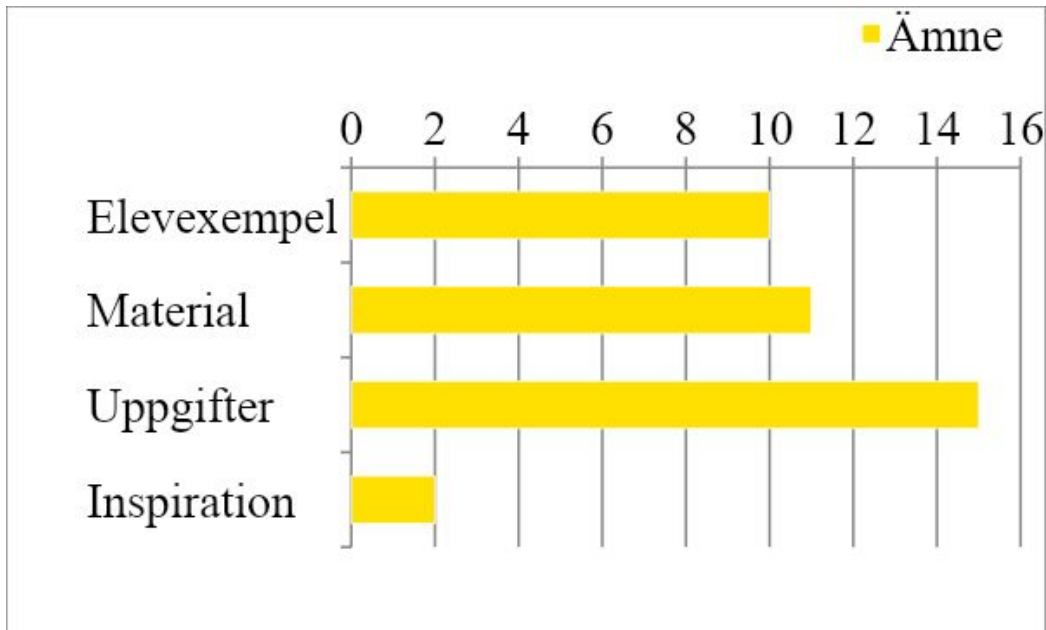

Diagram 1:2

Inom kategorin elevexempel publicerades inlägg där användaren delade med sig av elevers arbeten. Dessa inlägg bestod av flera bilder följt av en text som förklarar vad eleverna gjort. Inläggen saknade didaktisk handledning eller tydlig koppling till kunskapskrav.

Kategorin material bestod av inlägg med fokus på materialfrågor. Ett inlägg under kategorin material kunde se ut så här:

Användare A: Har någon ett bra tips på lera? Jag använder (Märke) men tycker inte det funkar så bra. Tips?

Användare B: Jag använder magiclera. Finns att köpa på (butik) och kladdar inte.

Användare C: Jag vet en lufttorkande lera på (butik) som funkar bra!

Användare A: Vad är det för butik?

Användare C: Länk till hemsida

Användare E: Jag använder (Märke). Kladdar inte och funkar hur bra som helst!

Den övervägande andelen inlägg under *ämne* bestod av uppgiftsfrågor. Utmärkande för den här typen av inlägg är efterlysningar och diskussioner om lektionsuppgifter.

Användarna utbyter idéer och hjälper varandra i att skapa uppgifter, oftast med ett fokus på praktik. Ett sådant inlägg kan se ut som här nedan.

Användare A: Jag vill jobba med reklam med mina elever i samarbete med svenskan. Har någon tips på hur?

Användare B: Vi har gjort reklam för den egna skolan. Ett lyckat arbete!

Användare C: Skapa egna förpackningar och gör reklam för!

Detta är ett urval av kommentarer. De kommentarer som följer är liknande där användarna ger tips på uppgifter. Även här följer samtalen en fråga- svar kommunikation.

Inom kategorin *inspiration* hamnade inlägg som publicerades utan ett didaktiskt syfte eller frågeställning. Dessa inlägg bestod av en humoristisk bild samt en bild på ett konstverk. Syftet med dessa är således att inspirera eller sporra kollegor.

2.2 Ämnesdidaktik

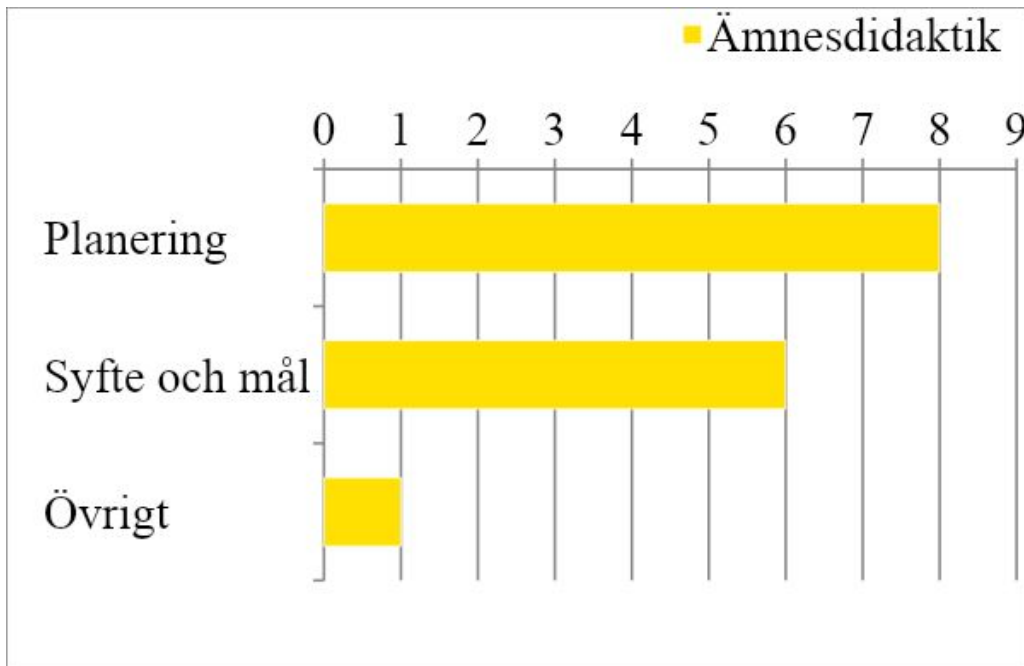

Diagram 1:3

Ämnesdidaktiskt innehåll är inlägg som förhåller sig till ämnets styrdokument och förhåller sig till både det praktiska och teoretiska innehållet.

En stor del av inläggen under ämnesdidaktik gick att kategorisera under *planering*. Dessa handlar om lektionsplanering med ett ämnesdidaktiskt inslag, det vill säga en viss koppling till styrdokumentet och en tydlig planering. En vanlig förekommande form av inlägg i den här kategorin är externa länkar till hemsidor med lektionsupplägg kopplade till styrdokument samt mål och syfte. I vissa fall framkom en sådan planering först i kommentarerna där andra användare frågar efter syfte eller planering.

Under kategorin *syfte och mål* placerades inlägg med bedömningsrelaterat innehåll. En sådan diskussionsstart kunde lyda:

Användare A: Hej, jag har inte satt betyg innan i bild. Hur tolkar ni kriterierna i styrdokumentet och hur använder ni det? Finns det någon bra bok att använda?

På detta svarar sju lärare hur de gör sina bedömningar. Tre av dessa ger rådet att göra egna omdömen. Dessa uttrycker en svårighet att tolka betygen därav att de valt att göra en egen matris. En lärare skriver så här:

Jag har jobbat i 15 år och för varje år blir jag mer osäker. Inte på min egen bedömning utan hur andra tolkar omdömena. Jag skulle också vilja ha en bok som ger hjälp i bedömning och som överensstämmer med verkligheten!

Övriga kommentarer länkar till skolverkets bedömningsmatris samt ger sin tolkning av dess innehåll. Inom *syfte och mål* kunde det också handla om hjälp med att koppla ett lektionsupplägg till ämnets syfte och mål. En lärare skriver i en trådstart:

Hej alla! Ni som gör zentangles med eleverna, hur bedömer ni arbetet? Vad har ni som syfte och mål?

I kategorin *övrigt* lades inlägg som förhöll sig till ämnets didaktiska aspekt utan att varken handla om lektionsplanering eller syfte och mål. I det här fallet rör det sig om en efterlysning av en bok om handledning i ämnet bild.

2.3 Sammanhang

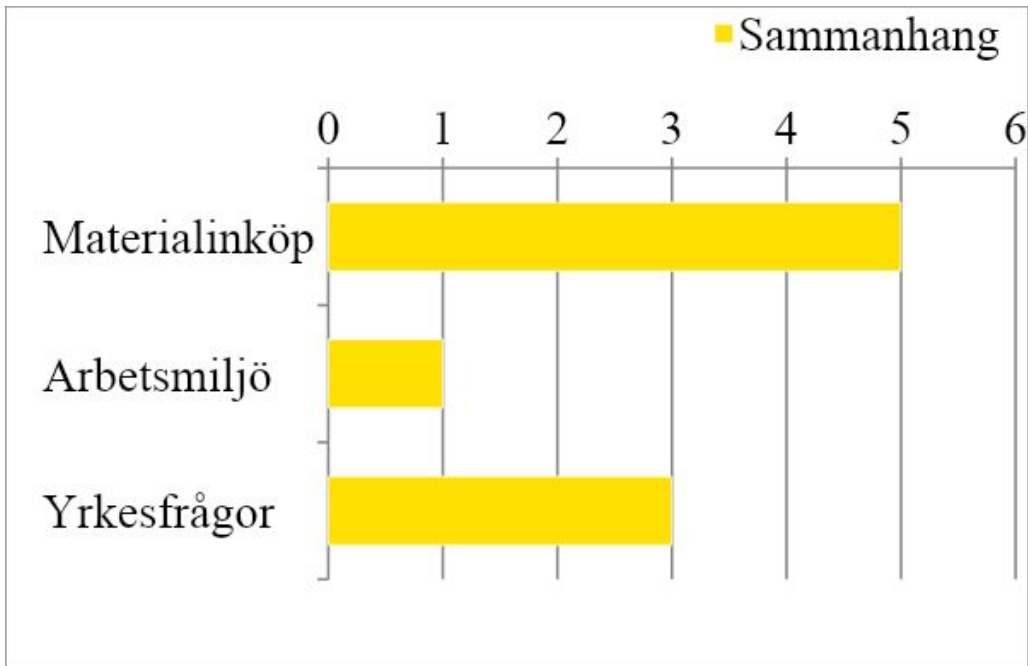

Diagram 1:4

Sammanhang avser inlägg som rör yttre omständigheter kring undervisningen. Dessa delas in i *materialinköp*, *arbetsmiljö* och *yrkesfrågor*.

Inom kategorin sammanhang handlar de flesta inläggen om materialinköp. En användare skriver så här i ett inlägg:

Hej! Jag ska köpa in material till min skola för första gången. Är det någon som har en lista på "måsten" att ha i en bildsal?

I detta inlägg svarar fem lärare med hur de tänker i hur de köper in material. Det kan också röra sig om mer specifika frågor. I ett inlägg skriver en användare:

Jag söker dessa pennor men kan inte hitta dem någonstans. Vet någon vart man kan köpa dem!
(infogad bild)

Ett inlägg handlar om *arbetsmiljö*. Inlägget handlar om storlek på klass och antal lektionstimmar där användaren frågar hur det ser ut på andra skolor. Detta resulterar i

över 70 kommentarer av blandad sort. Många uttrycker missnöje med för stora klasser och korta lektioner där en säger så här.

Jag har 45 minuter i grupper på ungefär 25 elever. Det känns som att eleverna har roliga timmen. Att samla ihop gruppen tar 5-10 minuter, sedan teori i 5 minuter. Igångsättning i cirka 5 minuter. Det praktiska arbetet pågår i ungefär 15 minuter och sedan 5 minuter städning.

Många av användarna uppger också att det är nöjda med fördelning av tid. En användare tipsar om att ta upp problemet med rektor.

Även *yrkesfrågor* var vanligt förekommande. Dessa handlar om frågor kopplade till yrkesrollen.

Användare A: Hej! Finns det någon som har läst eller läser till bildlärare i mellanstadiet? Jag skulle vilja ställa ett par frågor om utbildningen!

Användare B: Jag läser på (skola), jag svarar gärna på frågor.

Användare A: Tack! Hur är utbildningen? Är den svår?

Användare B: Jag har skickat ett privat meddelande.

Användare C: Jag har läst på (skola). Skicka ett privat meddelande om du vill fråga nåt.

2.4 Pedagogik

Endast två inlägg i studien kategoriseras under rubriken pedagogik. Dessa frågor rörde sig om pedagogiska dilemman i klassrumsmiljö. I ett inlägg skriver en användare om vilka pedagogiska problem hen bemöter i följande trådstart:

Jag behöver hjälp! Har drabbats av en icke fungerande klass i år. De klarar inte av längre och svårare uppgifter. Kan någon hjälpa mig med uppgifter för att få klassen att fungera?

Detta inlägg kategoriseras inom *pedagogik* då inläggets fokus samt diskussionen i kommentarerna riktar sig mot den pedagogisk situationen. Det andra inlägget under pedagogik hade ett liknande tema, där en lärare efterlyser hjälp att hantera elever som vägrar genomföra de uppgifter som lärare tar fram.

3. Analys och tolkning

I det här kapitlet analyseras resultatet utifrån tidigare presenterad forskning. Analysdelen delas in utifrån syftesfrågorna ur vilka analysen tar avstamp i.

3.1 Vad efterfrågas och delas inom gruppen?

Som resultatet visar handlade majoriteten av inläggen om ämnets praktiska innehåll, det vill säga konkreta exempel på material och uppgifter. Det förekom också ämnesdidaktiskt innehåll samt frågor om sammanhang och pedagogik. De två sista är dock i stark minoritet. Det som främst efterfrågas är därmed hjälp i att skapa lektionsinnehåll samt materialfrågor vilket kan förstås i bristen på färdigproducerat material. Som nämnts i tidigare forskning finns en brist på läromedel i bildämnet. Detta medför att en majoritet av bildlärare söker material på andra forum, däribland Facebook. Förutom bristen på läromedel framkom också en frihet och önskan att själv söka material och styra innehållet i undervisningen (Skolverket 2006, 36-48). Facebookgruppen blir därför en viktig plats för att få inspiration och idéer till den egna undervisningen.

3.2 Hur kan inläggen förstås i relation till kursplanens formuleringar kring ämnets syfte, centrala innehåll och kunskapskrav?

Ämnets syfte vilar på begreppen *bildframställning*, *redskap för bildframställning* och *bildanalys*. Empirin visar att det som främst diskuteras i gruppen är kopplat till bildframställning och redskap för bildframställning. Även begreppet bildanalys förekom men i mycket liten grad. Inläggen kan således förstås som en reflektion av vad användarna själva efterfrågar i den egna undervisningen där bildframställning samt redskap för bildframställning föreföll vanligast. Detta kan kopplas till den Nationella utvärderingen som visar att bildframställning är vad bildundervisningen främst handlar om i praktiken (Skolverket 2015, 45). En majoritet av lektionstimmarna läggs på praktisk bildframställning vilket också resultatet i den här studien påvisar.

Endast ett fåtal inlägg handlade om kunskapskrav. Dock förekom detta oftare i kommentarer där man efterfrågade tankar med syfte och mål i en uppgift. Däremot fanns inlägg som uttryckte ett behov av stöd i bedömning. Detta i enlighet med vad Nationella utvärderingen där bildlärare uppgav att de saknade stöd i form av läromedel och hjälpmedel för bedömning.

3.3 Hur kan inläggen förstås i relation till lärarprofessionen och dess specifika förutsättningar?

Resultatet visar en bild av vad bildlärarna själva efterfrågar och därmed också en bild av vad som saknas i fråga om läromedelsresurser, kompetensutveckling och kollegiala samtal. Studien visar att yrkets förutsättningar innefattar ett stort fokus på att ”hitta på” uppgifter. Det tyder på ett behov av att diskutera praktiska frågor med kollegor. I tidigare forskning nämndes samarbete med kollegor som en brist i professionsutvecklingen (Skolverket 2015, 14; Åsen 2006, 22). Gruppen kan ses som ett svar på ett behov av samarbete kollegor mellan. Facebookgruppen blir en grupp för samtal och mediering av kunskap och inte minst en plattform för att dela och ta del av beprövad erfarenhet inom yrket.

Professionens förutsättningar innefattar även den egna lärarens värdering inom ämnet. I tidigare forskning framkom att majoriteten av bildlärarna anser att bildämnet har framförallt ett kommunikativt syfte (Skolverket 2015, 45). I den här studien framkommer en annan bild där majoriteten av lärarna ansluter till en praktisk-estetisk tradition då de flesta inlägg handlar om ämnets praktiska delar. Detta kan således förstås i att lärarens vardagliga uppdrag grundas i praktiska moment.

4. Sammanfattning

Resultatet visar att det användarna efterfrågade mest var ämnesrelaterat innehåll ur en praktisk-estetisk tradition i form av lektionsplaneringar, tips på lektioner samt frågor och råd om material. Frågor om yrkets förutsättningar förekom också medan pedagogiska samtal återfanns i mycket liten grad. Detta kan förstås ur en brist på färdigproducerade material och läromedel. Att bildläraren ofta är den enda på en skola ses också som en orsak till att gruppen används så mycket.

5. Diskussion

5. 1 Facebook som läromedelsresurs eller pedagogiskt samtal

Huvuddelen av inläggen i studien handlade om ämnet, ämnesdidaktik och sammanhang. Väldigt få av inläggen behandlade pedagogiska dilemmer eller allmändidaktiska frågor, alltså frågor som handlar om läroprofessionen som sådan. Beror detta på att dessa frågor inte existerar? Troligtvis inte med tanke på att yrket innefattar att befinna sig i en pedagogisk miljö. Däremot kan vi förutsätta att en bildlärare inte är den enda läraren på en skola. Det är rimligt att tänka sig att det pedagogiska samtalet diskuteras med andra lärare medan de man i de ämnesspecifika frågorna står ensam. Utifrån det insamlade materialet kan framhållas att gruppens huvudsakliga syfte är att fungera som en läromedelsresurs där lektionsupplägg ur en praktisk-estetisk tradition primärt diskuterades. Som redan konstaterat finns en brist i läromedel för bildlärare. Självproducerat material är det huvudsakliga läromedlet i bildundervisningen, vilket också märks i gruppen. Den stora frågan blir således, huruvida Facebookgruppen kan ses som ett substitut för bristande tillgång till läromedel. Ett läromedel ska ha en pedagogisk baktanke och förhålla sig till styrdokumentet för att alla svenska elever ska ha möjlighet att uppnå målen. Detta är svårt att upprätthålla genom en grupp där innehållet skapas av användarna. En annan brist i att använda gruppen som tillgång i undervisningsplaneringen är det inte finns en

tydlig struktur på mediet i sig som lämpar sig som en bank för läroresurser. Å andra sidan kan den erfarenhet som delas på forumet fungera utmärkt som ett komplement till befintliga läromedelsresurser. Facebookgruppen kan därför ses som ett forum för diskussion och utbyte av kunskap men kan däremot inte ersätta ett pedagogiskt undervisningsmaterial.

5.2 Kollegialt lärande eller kollegialt samarbete?

Kan de inlägg som görs i den bildlärargrupp som varit föremål för min studie förstås som ett kollegialt lärande eller ett kollegialt samarbete? I kapitlet tidigare forskning introducerades tre kriterier för att rama in definitionen av kollegialt lärande. I ljuset av undersökningen kan vi nu konstatera att det första kriteriet, att utvecklingen bör utgå från professionens frågor, dilemman och problem, som kan anses vara uppnått. Gruppens innehåll utgår i allra högsta grad från professionens förutsättningar och målar upp en bild av vilka frågor och dilemman professionen utgör. Det andra kriteriet, den om att utvecklingen bör pågå under en längre tid, kan dock inte anses var uppnått. Då nya inlägg matas på dagligen blir gamla snabbt inaktuella. Det gör att inlägg sällan hålls i liv under en längre tid. Det är överhuvudtaget svårt att utläsa en utveckling då man i inläggen sällan utvecklas till ett samtal.

Det tredje kriteriet innebär att utvecklingen ska innefatta flera lärare. Som sagt är det svårt att definiera kommunikationen som utveckling. Däremot involverar gruppen flertal lärare från hela Sverige vilket utgör ett utbyte av erfarenheter och möjligheter till utveckling av undervisningen. Syftet med kollegialt lärande är att skolan och utbildningar ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det sistnämnda finns i hög grad bland det insamlade materialet.

Sammanfattningsvis vill jag mena att det kollegiala samarbetet kan få en skjuts i grupper som denna då möjligheterna att utbyta tankar med kollegor från hela Sverige skapar en gemenskap i ett annars ensamt ämne. Dock anser jag inte att gruppen i nuläget har potential för att kunna ersätta ett strukturerat utvecklingsarbete under en längre period då det saknar ett tydligt system för detta. Vi kan istället tala om ett

kollegialt samtal där ett utbyte av idéer sker. Detta, som Dunkelz & Lindgren (2014, 25) refererade till som “det utökade kollegiet” ska inte för den delen inte underskattas. Istället kan plattformens resurser ses som ett bidrag till ökad kompetensutveckling och beprövad erfarenhet kollegor emellan och en plattform att utbyta idéer vilket är nog så viktigt.

Avslutningsvis kan vi konstatera att Facebookgruppen blir en viktig plattform för att dela och ta del av idéer och material till undervisningen, samtidigt som den inte kan ersätta vad skolverket refererar till som kollegialt lärande eller traditionell kompetensutveckling. Facebookgruppen bidrar till kollegiala samtal mellan kollegor runt om i Sverige och befäster beprövad erfarenhet.

Som lärarstudent har studien bidragit till en inblick i vad som utgör en bildlärares vardag och väckt frågor till ytterligare studier. På grund av begränsad tid har det insamlade materialet inte kunnat ge en fulländad bild på vad som efterfrågas i gruppen. Digital kommunikation och kollegiala samtal över internet är relativt nya och utforskade forskningsområden vilket gör att det öppnar upp många möjligheter till vidare forskning och studier.

6. Referenser

Berg, Martin 2015. *Netnografi: att forska om och med internet*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Bissessar, C. S. 2014. Facebook as an informal teacher professional development tool. Australian Journal of Teacher Education. Hämtad 2020-11-20 från <https://ro.ecu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=2390&context=ajte>

Danielsson, Kristina & Selander, Staffan. 2014. *Se texten!: multimodala texter i ämnesdidaktiskt arbete*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Dunkels, Elza & Lindgren, Simon (red.) 2014. *Interaktiva medier och lärandemiljöer*. Malmö: Gleerups

Lantz-Andersson, Annika & Säljö, Roger (red.) 2014. *Lärare i den uppkopplade skolan*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Märner, Anders. 2015. *Bild i grundskolan* [Elektronisk resurs] : en nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9. Stockholm: Skolverket. Hämtad 2020-11-15 från <https://www.skolverket.se/getFile?file=3497>

Minten, Eva. 2013. *Forskning för klassrummet: vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i praktiken*. Stockholm: Skolverket. Hämtad 2020-11-21 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3095>

Patel, Runa & Davidson, Bo. 2003. *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Rutherford, C. 2010. Facebook as a Source of Informal Teacher Professional Development, In Education. Hämtad 2020- 11-20 från [file:///Users/vilmaandersson/Downloads/76-744-1-PB%20\(1\).pdf](file:///Users/vilmaandersson/Downloads/76-744-1-PB%20(1).pdf)

Skolinspektionen. 2019. *Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet- Förutsättningar och arbetsformer i grundskolan*. Stockholm: Sk

Skolverket. 2020 *Att ställa frågor och söka svar: samarbete för vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. Första upplagan, första tryckningen (2020). [Stockholm]: Skolverket.

Skolverket. 2015, *Bild, musik och slöjd i grundskolan: en sammanfattande analys av de nationella ämnesutvärderingarna*. Stockholm: Skolverket. Hämtad

2020-11-5 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3496>

Skolverket. 2015, *Bild i grundskolan: en nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9*.

Stockholm: Skolverket. Hämtad 2020-11-5 från [https://www.skolverket.se/](https://www.skolverket.se/getFile?file=3497)

[getFile?file=3497](https://www.skolverket.se/getFile?file=3497)

Sverige. 2010. *Skollagen (2010:800): med Lagen om införande av skollagen (2010:801)*. Stockholm: Norstedts juridik

Skolverket. 2006, *Läromedlens roll i undervisningen* [Elektronisk resurs]

grundskollärares val, användning och bedömning av läromedel i bild,

engelska och samhällskunskap. [Stockholm]: Skolverket. Hämtad 2020-11- 13 från

<https://www.skolverket.se/publikationer?id=1640>

van Bommel, J., Liljekvist, Y., Olin-Scheller, C. 2017. *Capturing, Managing and Analyzing Teachers' Informal Professional Development on Social Media*.

Karlstad University

Vetenskapsrådet. (uå). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-*

samhällsvetenskaplig forskning. Hämtad 2020-12-14 från [http://](http://www.codex.vr.se/texts/hsfr.pdf)

www.codex.vr.se/texts/hsfr.pdf

Vygotskij, Lev Semenovič. 1934; 2005, *Tänkande och språk*, 2. uppl. Daidalos,

Göteborg

Åsén, G. 1992 "Från linearritning till bild". I Lind m.fl. (red.) *Tidsbilder*. Perspektiv på skola och bildskapande under 150 år. Stockholm: Skolverket/

Utbildningsradion.

Åsén, Gunnar (red.) 2017. *Bildundervisning och lärande genom bilder*. Första upplagan Stockholm: Liber